

Onderzoek naar positie kerkelijk werkers

In de Protestantse Kerk werken honderden kerkelijk werkers. Hun positie staat de laatste jaren regelmatig hoog op de synodeagenda. Wie zijn ze eigenlijk? Jarenlang ontbrak het aan kerngegevens over deze beroepsgroep. Dankzij een onderzoek van de Christelijke Hogeschool Ede en de Protestantse Kerk weten we nu gelukkig meer.

Als je niet exact weet over wie je het hebt, is het heel moeilijk om beleid te maken. Dat gold zeker ook voor de groep kerkelijk werkers. Er bestaat weliswaar een register van kerkelijk werkers, maar daarin staat niet welke afgestudeerden een baan vinden. Hebben kerkelijk werkers overwegend kleine en getermineerde aanstellingen – zoals vaak gezegd wordt – of ook wel fulltime banen? Wat beschouwen kerkelijk werkers eigenlijk als hun hoofdtaak? En een kwestie die veel discussie kan oproepen: hoe vaak gaan kerkelijk werkers voor in kerkdiensten? Naar deze en andere vragen is onderzoek gedaan.

'Inspireren en ontbernen'

Eind juni werd het rapport *Inspireren en ontbernen* gepresenteerd. Het onderzoek, uitgevoerd door het lectoraat gemeenteopbouw van de Christelijke Hogeschool Ede in samenwerking met het Diensten centrum van de Protestantse Kerk, was vooral gericht op de kerkelijk werkers die zijn ingeschreven in het register van de Protestantse Kerk. Ook werkgevers (in veel gevallen kerkenraden) werden echter bevraagd op hun bevindingen. Het rapport was een vervolg op eerder onderzoek in 2008 (*De HBO-theoloog in beeld*), dat zich richtte op hbo-theologen in de volle breedte van de kerken. Daaruit was gebleken dat een derde van de afgestudeerden geen werk had gevonden in het verlengde van de opleiding en dat minder dan de helft van de kerkelijk werkers een vaste aanstelling had. Bovendien had

39% van de kerkelijk werkers een aanstelling van vijftien uur of minder. Geen heel rooskleurige perspectieven dus voor pas afgestudeerden. De vraag kwam op of deze situatie ook aan de orde was bij de kerkelijk werkers van de Protestantse Kerk. Het rapport *Inspireren en ontbernen* geeft goed inzicht in de positie van kerkelijk werkers in de Protestantse Kerk. Welk beeld komt uit het rapport naar voren?

Tevredenheid

Een ruime meerderheid van de kerkelijk werkers (68%) blijkt tevreden over de arbeidsloopbaan. Deze tevredenheid heeft vooral betrekking op de mogelijkheid tot persoonlijke en beroepsmatige ontwikkeling, verantwoordelijkheid en diversiteit aan taken. Minder tevreden zijn de kerkelijk werkers echter zodra het gaat over de erkenning van het vak. Meer dan de helft van de kerkelijk werkers geeft aan dat een positieverbetering van de beroepsgroep in de Protestantse Kerk noodzakelijk is. Het blijft teveel een baan 'in de schaduw van de dominee'. Bijna een kwart zoekt een andere baan uit onvrede met de arbeidsomstandigheden en -voorwaarden. Dat laatste heeft ongetwijfeld ook te maken met de perspectieven op werk en voldoende inkomen.

Aanstellingen

Het onderzoek wijst namelijk uit dat kerkelijk werkers in de Protestantse Kerk in meerderheid kleine contracten hebben. De volgende gegevens maken dat wel duidelijk: het meest voorkomend (33%) is een aanstelling van tussen de 16 en 23 uur. Van de beroepsgroep heeft 38% een aanstelling van 32 uur of meer. Een kwart heeft echter een baan voor minder dan 15 uur per week. In tegenstelling tot het bestaande beeld blijkt uit het onderzoek dat het merendeel van de kerkelijk werkers een vaste aanstelling heeft (68%). Daarentegen heeft 25% van de beroepsgroep een tijdelijke baan met een aanstellingsduur van korter dan een jaar. Dat veel kerkelijk werkers aanstellingen van minder dan 6 maanden zouden

hebben (vervanging bij vacature van een predikant) blijkt een fabeltje: slechts bij 1% van de kerkelijk werkers is dit het geval.

Voorgaan

Mag een kerkelijk werker voorgaan in kerkdiensten? Wie de discussies volgt weet dat daarover in de Protestantse Kerk het een en ander te doen is. Een kerkelijk werker is volgens kerkordelijke regelingen bevoegd tot het voorgaan in kerkdiensten als met het oog daarop een preekconsent is afgegeven. Eerder onderzoek wees uit dat circa 80% van de kerkelijk werkers voorgaat. Dat getal is aanmerkelijk hoger dan het percentage kerkelijk werkers dat over een preekconsent beschikt. Het rapport *Inspireren en ontbernen* bevestigt dit beeld, maar voegt er ook nog wat aan toe. Van de beroepsgroep als geheel gaat 78% voor in kerkdiensten. 53% doet dat regelmatig tot vaak. Het blijkt daarbij in verreweg de meeste gevallen (82%) te gaan om het voorgaan in de 'gewone' erediensten (en niet in 'bijzondere' diensten, zoals uitvaarten en jeugddiensten). Ruim 3% van de kerkelijk werkers geeft bovendien aan ook de sacramenten te bedienen. In het licht van recente synodediscussies is het zonder meer opmerkelijk dat 29% van de kerkelijk werkers aangeeft het voorgaan als hoofdtaak te beschouwen. Deze groep gaat er vanuit 'het werk als van een predikant' te verrichten.

Welke vragen roept het onderzoek op?

Het rapport onderscheidt vier soorten kerkelijk werkers:

1. kerkelijk werkers die in hoofdzaak taken uitvoeren die dicht aanliggen tegen het werk van de predikant (pastoraat, catechese)
2. kerkelijk werkers die het werk 'als van een predikant doen' (met inbegrip van voorgaan)
3. kerkelijk werkers met taken op de terreinen gemeenteopbouw, jeugdwerk, missionair en diaconaal werk
4. kerkelijk werkers die werken bij zorginstellingen (geestelijke verzorging).

Kerkelijk werkers zijn onder meer werkzaam bij zorginstellingen. (foto: E.J. Brouwer)

Dr. Gert Noort. (foto: Protestantse Kerk)

Het grote percentage deeltijdaanstellingen en tijdelijke banen leidt tot versnippering van de formatie en draagt daarmee aan de versterking van de beroepsgroep zeker niet bij.

Een andere kwestie die aandacht verdient is de volgende: 39% van de kerkelijk werkers blijkt als zodanig werkzaam te zijn vóórdat het diploma van de opleiding godsdienst-pastoraal werk is verkregen. Dat maakt duidelijk dat de werkgevers (in veel gevallen kerkenraden) lang niet altijd hechten aan door de kerk gestelde eisen, namelijk een afgeronde opleiding en inschrijving in het register kerkelijk werkers. Het roept de vraag op waarom voor kerkelijk werkers een afgeronde opleiding niet altijd als voorwaarde voor benoeming wordt gezien, terwijl het als vanzelfsprekend wordt beschouwd dat een predikantsvacature alleen door volledig afgestudeerde theologen kan worden vervuld.

breder nascholingsaanbod moeten ontwikkelen dat goed aansluit bij de praktijk van het werk. Ook zien zij het als wenselijk dat er meer duidelijkheid komt over secundaire arbeidsvoorwaarden. Zo komt het voor kerkelijk werkers te vaak aan op onderhandelingsvaardigheden als zij vergoedingen vragen voor gevolgde bijscholingen. Daarnaast is het voor deze beroepsgroep niet duidelijk waarom predikanten recht hebben op studieverlof maar de kerkelijk werker niet.

Tot slot komen de onderzoekers met de volgende aanbeveling: neem serieus dat zoveel kerkelijk werkers voorgaan in kerkdiensten. Niet zonder reden vragen zij zich af of de huidige regelgeving wel afgestemd is op de behoeften van de plaatselijke gemeenten. De Protestantse Kerk kan blijven volhouden dat de kerkelijk werker zonder preekconsent niet mag voorgaan, maar het gebeurt alom. Met toestemming van de plaatselijke kerkenraad. Aanvullende competentiegerichte scholing zou kunnen helpen om de bestaande praktijk in 'gewenste kerkelijke banen' te leiden.

Dr. Gert Noort is werkzaam bij het team Begeleiding predikanten en kerkelijk werkers.

Het werk van de kerkelijk werker is dus breed. Niet zelden ligt de functie dicht aan tegen het predikantschap (of komt daarmee vrijwel geheel overeen). In die gevallen is het voor kerkelijk werkers (en ook voor gemeenteleden!) onduidelijk waarom de kerk niet besluit preekconsent en sacramentsbevoegdheid te koppelen aan de betreffende functie.

Het onderzoek roept ook de vraag op hoe de – ook door de synode gewenste – positieverbetering kan worden gerealiseerd.

Aanbevelingen

De onderzoekers (Elianne Schultz en Teus van de Lagemaat) komen met diverse aanbevelingen. Zo stellen zij voor om de vérgaande versnippering van het werk (veel kleine aanstellingen) tegen te gaan door regionalisering te overwegen. Een aantal gemeenten zou gezamenlijk een kerkelijk werker in dienst kunnen nemen.

Ook bevelen de onderzoekers aan meer werk te maken van het loopbaanperspectief voor kerkelijk werkers: de kerk zou een

MEER WETEN?

Het rapport levert waardevolle bouwstenen voor komende discussies en is de moeite van het lezen zonder meer waard.

Het kan voor € 15,- worden besteld bij de CHE, zie www.che.nl, doorklikken naar theologie, lectoraat gemeenteopbouw.

BERICHT

Kerkelijk werker in het ambt van predikant

De generale synode nam op 24 april 2009 het principebesluit dat de kerkelijk werker onder enkele strikte voorwaarden toelaatbaar is tot het predikantsambt. Deze beslissing houdt in dat een kerkelijk werker (dus: met een afgeronde HBO-opleiding godsdienst-pastoraal werk én opgenomen in het register kerkelijk werkers van de Protestantse Kerk), die gezien de plaatselijke situatie gevraagd wordt het werk 'als van een predikant' te doen, in het ambt kan worden bevestigd. Hieraan zijn diverse voorwaarden verbonden. Allereerst zal de betreffende kerkelijk

werker, evenals academisch opgeleide theologen, met goed gevolg een traject van geschiktheids-beoordeling moeten afronden. Ten tweede kan een bevestiging als predikant pas plaatsvinden nádat aanvullende opleiding (met name homiletiek en liturgiek) is gedaan.

Het synodebesluit betekent niet dat kerkelijk werkers die het werk als van een predikant doen op korte termijn in het ambt kunnen worden bevestigd. Eerst zal de kerk criteria moeten formuleren met betrekking tot de vraag wie nu eigenlijk 'het werk als van een predikant' doet. Vervolgens moet de

geschiktheidsbeoordeling worden georganiseerd. Ook zal in overleg met de opleidingen gestalte moeten worden geven aan het vereiste aanvullende opleidingstraject. De verwachting is dat hiermee nog geruime tijd gemoeid zal zijn. Zodra het mogelijk is om toelating tot het ambt aan te vragen zal daarvan bericht worden gegeven in *Kerkinformatie* en op de website van de Protestantse Kerk.

Voor nadere informatie: dr. G. Noort, team begeleiding predikanten en kerkelijk werkers (g.noort@pkn.nl).